MONETA POLSKA i OBCA

Komunikat Wewnętrzny Nr.3.

Pow."Gestetner" 500 egz.
Kraków,Szczepańska 7
zam.Nr.105/I.Nr.54
E-11 /8934/

M O N E T A P O L S K A I O B C A

Komunikat wewnętrzny dla członków Kółek Numizmatycznych
w Placówkach Wychowania Pozaszkolnego.
Wydaje: Młodzieżowy Dom Kultury w Krakowie,Krowoderska 8.
Redaguje: Mgr Inż.Tadeusz Kałkowski

Rok szk.1960/61. Grudzień 1960. Nr.3

Ogólny opis monety.

Wielka przyjemnością każdego zbieracza jest pozyskiwanie numizmatów drogą wymiany korespondencyjnej. Aby wymiana taka była wogóle możliwa, trzeba posiąść umiejętność prawidłowego opisywania monet, proponowanych jakiemuś dalekiemu zbieraczowi do wymiany. Tej sprawie poświęcamy tu kilka wskazówek.

Całkowita powierzchnia monety składa się z trzech części: z awersu, rewersu i rantu.

A w e r s zwany jest również stroną główną, albo licem głównym monety. Tu zaraz nasuwa się pytanie: którą z dwóch stron monety nazwiemy stroną główną czyli awersem ? Reguła jest taka: na monetach republikańskich awersem jest to lico monety, na którym jest wyobrażony herb republiki lub jej nazwa. Na monetach feudalnych awersem nazwiemy to lico monety, na którym podano imię panującego, lub monogram tego imienia. Czasem nie znajdujemy na monecie ani imienia, ani monogramu, wtedy stronę główną monety wyznacza herb państwa.

Gdy mamy wyznaczony awers monety,z rewersem,czyli ze stroną odwrotną niema już żadnego kłopotu. Będzie to poprostu "ta druga strona".

Powierzchnię krzywą,walcową,łączącą awers z rewersem,a więc wyznaczającą grubość monety,nazywamy rantem,lub lepiej po polsku - obrzeżem monety. Obrzeże może być gładkie,karbowane,ornamentowane/stare talary z XVIII wieku/lub napisowe,przy czym napis jest najczęściej bity wgłąb.

Awers i rewers posiadają część środkową,zwaną "polem monety" i z części skrajnej,otaczającej pole,zwanej "otokiem". Otok służy do pomieszczenia opisu monety,czyli jej "legendy".We wielu monetach starszych - do XVII.wieku,pole jest oddzielone od otoku "obwódką wewnętrzną",która może być linijna,kropkowa,perełkowa, sznurowa lub ornamentowa. W monetach nowoczesnych od XVIII.wieku, obwódka wewnętrzna zanika.

Od strony krawędzi monety, awers i rewers jest ograniczony "obwódką zewnętrzną",która z czasem zlewa się w jedną całość z podniesioną krawędzią monety,służącą jako ochrona monety przed wytarciem.

Legenda awersu i rewersu powinna być odtworzona w opisie ze wszystkimi szczegółami co do liter,przerywników i końcownika legendy. Do tego tematu jeszcze powrócimy, zaś na tablicy 3,Nr.1 pokazujemy piękny talar Wallensteina,którego opis, poniżej zamieszczony służy zarazem jako przykład pełnego opisu monety.

Talar Alberta Wallensteina,
księcia na Żaganiu.

Albert von Waldstein, zwany Wallensteinem,był słynnym wodzem w Wojnie 30-letniej,wielokrotnie nagradzanym przez cesarza księstwami. Mianowany został między innymi księciem żagańskim w r.1628. Z tego tytułu liczne jego monety włączamy do numizmatyki śląskiej, a z nią razem do polskiej.
Wallenstein otworzył dwie mennice, a mianowicie w czeskim Jiczynie i w Żaganiu i w latach 1628 - 1634 wybił w nich mnóstwo złotej i srebrnej monety z tytułem księcia żagańskiego w legendzie. Wszystkie jego monety wykazują charakterystyczne popiersie,ustawione w trzech czwartych do widza, z odstającym,półkolistym,gładkim kolnierzem. Numizmatycy cenią sobie wysoko te monety,zwłaszcza okazałe talary,wykazujące wiele interesujących odmian.
Na tablicy 3,pod Nr.1 pokazujemy talar Wallensteina z roku 1629, wybity w mennicy w czeskim Jiczynie i podajemy poprawny opis tej monety.

Awers. Popiersie Wallensteina trzy czwarte wprost,w charakterstycznym kołnierzu.Pod nim w otoku znak menniczy "słońce promieniste" Tobiacza Sonnenscheina mincmistrza jiczyńskiego 1926-30.Obwódka wewnętrzna sznurowa. Legenda otokowa: ALBERTUS.D.G.DVX. - MEGA. FRI.ET.SA.P.VA.co bez skrótów brzmi: Albertus Dei Gratia Dux Megapolitanus Fridlandiae Et Sagani Priceps Vandalorum, a polskim tłumaczeniu: Albert z Bożej łaski książę meklemburski,frydlandzki i żagański, udzielny książę Wandalii.

Rewers. Pod mitrą książęcą tarcza herbowa 13-to polowa,otoczona łańcuchem orderu Złotego Runa,który stanowi obwódkę wewnętrzną. Legenda otokowa: COM.SVER.DO ROST. - ET. STARGAR.1629, co bez skrótów brzmi: Comes Sverini Dominus Rostochii Et Stargardiae,a w polskim tłumaczeniu: Hrabia Schwerin Pan na Rostocku i Stargardzie.

Monety Królestwa Kongresowego
z legendą rosyjsko-polską.

Upadek Powstania Listopadowego w r,1831 pociągnął za sobą nietylko poważne skutki polityczne, lecz spowodował również rusyfikację monety polskiej. Aby pokonany naród polski związać silniej z cesarstwem więzami wspólnej monety, już w następnym roku 1832 car wydał polecenie mennicy petersburskiej, aby wybiła 200.000 sztuk jednozłotówek według nowego wzoru.
Ten nowy wzór polegał na zruszczeniu monety,przeznaczonej do obiegu w Królestwie. Przed Powstaniem,na piersi carskiego orła była tarcza z Orłem Polskim. Teraz orzeł jest już całkiem rosyjski. Na piersi jego, patrz tabl.3.Nr.2,3, widzimy tarczę ze Św.Jerzym. Jeszcze większe zmiany wprowadzono na rewersie monety, dając tam dwujęzyczne, rosyjsko-polskie oznaczenie wartości.

Gdy te pierwsze złotówki polska ludność Królestwa Kongresowego przyjęła bez trudności,następny ukaz carski wprowadził nowe gatunki monet srebrnych, których ryciny podajemy na tabl.2, pomijając dla braku miejsca tylko największą z nich 1 1/2 rubla-10zł.

Monety rosyjsko-polskie były bite w dwóch menniach:petersburskiej i warszawskiej.Rozróżniamy te mennice po literach: warszawskie mają pod orłem litery M-W/mennica warszawska/, petersburskie zaś litery rosyjskie N-G/Nykoła Graczew szef sekcji tamtejszej mennicy/. Monety rosyjsko-polskie bito tylko do roku 1841, wyjątkowo 40-i 50 groszówki do roku 1850. Już w roku 1842 rozpoczęto dalsze ruszczenie monety,która przebiera formę czysto rosyjską i opiewa na walutę rosyjską. Bije ją ze swoimi znakami mennica warszawska zamknięta dopiero po wybuchu Powstania Styczniowego w roku 1863r.

Medal nagrodowy szkolny
<u>króla Stanisława Augusta.</u>

W poprzednim biuletynie wspomnieliśmy, że do grupy medali okolicznościowych należy odrębny dział nagrodowych medali szkolnych. Na tabl.3.fig.7 pokazujemy jeden z takich właśnie medali. Oto jego opis,który przeczytamy,patrząc na rycinę.

<u>Awers.</u> Ukoronowany monogram królewski SAR to znaczy STANISLAUS AUGUSTUS REX - Stanisław August Król - we wieńcu laurowym.

<u>Rewers.</u> We Wieńcu dębowym napis poziomy trójwierszowy:DILI./ GEN: /TIAE, to znaczy: Diligentiae - Pilności.

Zwracamy uwagę na sposób zapisania legendy rewersu.Skoro legenda jest trójwierszowa, wskazujemy w opisie zapomocą ukośnej kreski zawartość liter w każdym wierszu.

Król Stanisław August ustanowił ten medal nagrodowy zrazu dla uczniów Szkoły Głównej Wojskowej czyli Korpusu Kadetów. Wkrótce jednak rozszerzył rozdawnictwo tego medalu dla najlepszych uczniów wszystkich szkół w kraju. Rozdawanie tych medali następowało z końcem roku szkolnego - na popisie szkolnym.

<u>Dolar kanadyjski Elżbiety II.</u>

Na tabl.3,fig.8 pokazujemy pamiątkowy dolar kanadyjski królowej Elżbiety II. z roku 1958. wybity na pamiątkę uzyskania przez Kanadę samodzielności w ramach Wspólnoty Brytyjskiej, co stało się w roku 1858.

Szczególnie interesująco przedstawia się rewers tego Dolara Stulecia, na którym artysta-medalier przedstawił tzw. t o t e m indiański, symboliczny słup-pomnik,stanowiący przedmiot czci całego rodu, czy plemienia indiańskiego. Totemizm jest formą religii ludów pierwotnych, głównie Indian północnoamerykańskich, polegającą na oddawaniu czci totemowi rodowemu. Trzeba przyznać, że rewers tej monety jest oryginalny i piękny.

Starożytna numizmatyka chińska.

W starożytnych Chinach, podobnie jak w Europie, początków pieniądza należy szukać w handlu wymiennym. Dla mas ludowych najcenniejszymi towarami wymiennymi były w Chinach starożytnych:

łopata, niezbędna do uprawy roli, oraz
nóż – do cięcia i obróbki bambusa.

Odgrywały one rolę pieniądza tak długo, dopóki nie ustalono, że zamiast prawdziwej łopaty i prawdziwego noża, wygodniej będzie posługiwać się znakami, zastępującymi te przedmioty.

I tak oto gdzieś w XIII-tym czy XII-tym wieku przed naszą erą, a więc przed 3200 laty, w okresie historycznym "Szań" pojawia się pierwszy pieniądz chiński, zwany "pu" albo "chien", posiadający kształt łopaty, por. tabl. 3. fig. 9. Był to pieniądz bronzowy, odlewany w formach, cieńki i opatrzony napisami, a posiadający uszko do nanizania monety na sznurek. Wymiar tych monet-łopat był duży i dochodził do kilkunastu centymetrów.

W jakieś 200 lat potem, a więc około 1000 lat przed naszą erą, pojawia się słynny starożytny pieniądz chiński "tao" w kształcie zakrzywionego noża, por. tabl. 3, fig. 10, o długości kilkunastu centymetrów.

Monety-łopaty i monety-noże były w Chinach w obiegu przez olbrzymi okres czasu około 800 lat.

Kolekcjonowanie banknotów zamorskich.

Nowoczesne lotnictwo zmniejszyło znacznie wymiary naszej kuli ziemskiej. Podróż do Ameryki, czy do krajów Dalekiego Wschodu przestała być dla podróżników przedmiotem sławy do dziesiątego pokolenia! Jeżdżą, a raczej latają po całym świecie nasze zespoły pieśni i tańca, nasi inżynierowie i handlowcy, nasze drużyny sportowe. W ciągu roku tysiące naszych obywateli, wracając do kraju, przywozi z sobą ostatnie resztki zasobów finansowych w postaci banknotów zdawkowych różnych krajów, mniej lub więcej dalekich.

Istnieją naprawdę duże szanse – jak nigdy dawniej, zdobywania przeróżnych pieniędzy papierowych z krajów zamorskich. Przy pewnej dozie szczęścia zbierackiego nie powinno być trudne zdobyć sporo interesujących okazów egzotycznych banknotów, jak ten japoński na "10 sen", którym zamykamy naszą tablicę 3.

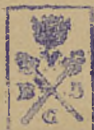
Nowy polski podręcznik numizmatyczny.

Sygnalizujemy ukazanie się katalogu polskich monet międzywojennych i ostatnich powojennych.

Staraniem i nakładem "DESY" w Warszawie, Rynek Starego Miasta 4/6, ukazała się sympatyczna książeczka, formatu kieszonkowego:

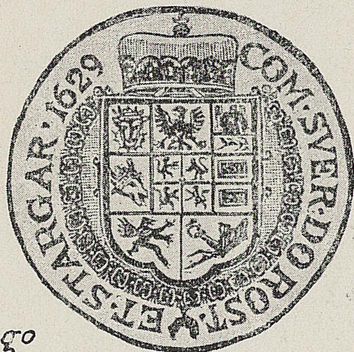
W. Terlecki, Katalog monet polskich 1916-1958.
Warszawa 1960. 72 str. dużo rycin. Cena 32 zł.

Sądzimy, że nie trzeba namawiać zbieraczy do zaopatrzenia się w to pożyteczne wydawnictwo.

TABLICA 3

1

Talar Alberta Wallensteina, księcia żagańskiego rok 1629.

2 – 6. Monety Królestwa Kongresowego z napisem rosyjsko-polskim.

2

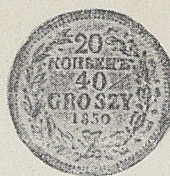

3

4

5

6

7. Medal nagrodowy szkolny króla Stanisława Augusta.

7

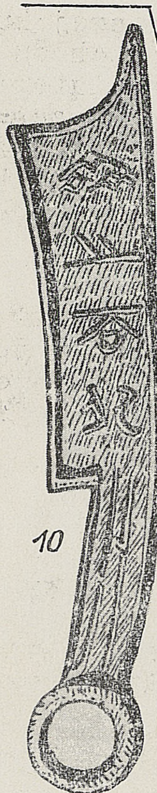
8. Kanada. Elżbieta II. Dolar Stulecia 1858–1958.

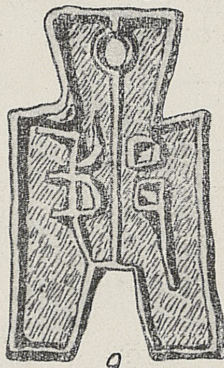
8

CHINY.
9. Moneta – łopata
10. Moneta – nóż

10

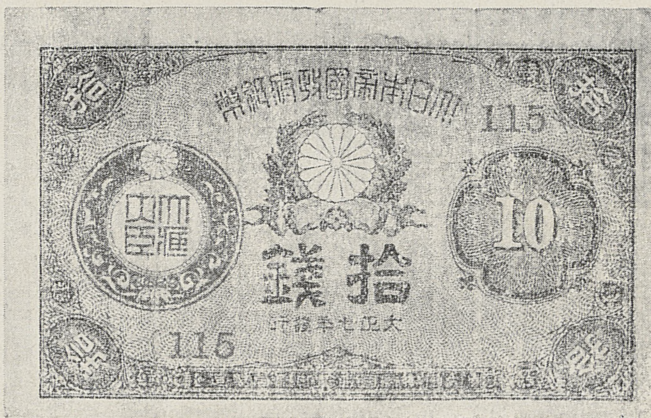
XI. wiek p.n.e.

9

XIII. wiek p.n.e.

11. Japonia. Banknot zdawkowy „10 sen".

KRAK 4, Sarego 7 — 79 61 — K-1 (950) — 120